

Авязова А.

**А. ОСМОНОВДУН ЧЫГАРМАЛАРЫН ОКУТУУНУН
ИННОВАЦИЯЛЫК УСУЛДАРЫ**

Авязова А.

**ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ТВОРЧЕСТВА
А. ОСМОНОВА**

A. Avyazova

**INNOVATIVE METHODS OF TEACHING CREATIVITY
A. OSMONOV**

УДК:378.37/821

Макалада поэзия чебери Алыкул Осмоновдун чыгармаларын окутууда колдонулуучу инновациялык усулдар иликтөөгө алынган.

Негизги сөздөр: поэзия, белгилүү, фантазия, чыгармачылык, акын.

В статье анализируются инновационные методы обучения поэзии Алыкула Осмонова.

Ключевые слова: поэзия, известный, фантазия, творчество, поэт.

The article analyzes innovative methods of teaching poetry Alakul Osmonov.

Key words: poetry, famous, fantasy, creativity, the poet.

“Ырас, өмүр кандай кыска, кандай аз...”

Тагдыр ошол, өлчөмүнөн көп кылбас.

Бирок чиркин аздыгына мейли эле,

Анын октой тездигине катат баш”, - деп, поэзиянын ири чеберлеринин бири, ойчул, жаңычыл акын Алыкул Осмоновдун чыгармачылык тагдыры, жашоо, эмгектенүү, күрөшүү жолуна өз өмүрүн багыштаган адамдар үчүн өрнөк, сабак боло тургандай жөнөкөйлүгү, татаалдыгы, мазмундуулугу менен айырмаланып турат. Алыкул өзүнүн кыска, бирок жемиштүү өмүрүндө көптөгөн өлбөс-өчпөс чыгармаларын бизге калтырып кеткен.

Анын чыгармалары кыргыз адабиятында кеңири орун алган десек болот. Учурда өспүрүмдөр билим алуу үчүн информациялык булактардын түрү көп. Ошондуктан заманга шайкеш келген, башкача айтканда, илимий-техникалык прогресстин деңгээлин учур талап кылгандай чыгармачылык менен алардын ички дүйнөсүнө сүнгүп кирип, кызыгуусун ойгото ала тургандай кылып сабакты уюштуруу – бул учурдун талабы.

Окутуу технологиясында сабактын башындагы уюштуруу этабы эмес, окутуу технологиясында аткарылуучу процесстердин жүрүшүн оптималдуу уюштуруу чоң мааниге ээ.

Азыркы мезгилде окутуунун ар кандай жаңы усулдары бар:

- Сандар сүйлөйт,
- ноталар сүйлөйт,
- Уилямдын пирамидасы,
- Венндин диаграммасы,
- РАФТ,
- кластер,
- синквейн,
- дискуссия,
- мээге чабуул,
- сынчыл ойлор,
- видео-сабак,
- техникалык каражаттарды пайдалануу,
- ИНСЕРТ,
- сабак-сахна ж.б.

Айталы, 7-класстарда А.Осмоновдун «Маляр», «Буудай сапыруу», «Жумушчу», «Ысык-Көлдө төрт мезгил», «Орулуу акын» ырларын өтүүгө үч саат берилген. Бул сааттарда акындын өмүр жолун, аталган чыгармаларын өтүү үчүн бөлүштүрүү ар бир окутуучунун эркине коюлат. Бирок, ошондой болгон күндө да, биринчи сабак акындын өмүр жолу, чыгармачылыгы тууралуу обзордук кириш сабагы катары өтүлөт.

Ушул сабакка атайын Осмоновдун чыгармачылыгы, өмүр жолу тууралуу жасалаган үн, сүрөт, слайддар, керек болсо, видео-роликтердин жардамы менен жасалган мультимедиялык технологияны пайдалануу менен, андагы ар кандай маалыматтык жасалгалар аркылуу сабактын билим берүүчүлүк максатынын эң мыкты жолго коюлганын жана сабак максатына толугу менен жеткендигин көрүүгө болот. Ошол эле убакта роликте көрсөтүлгөн Осмонов тууралуу айтылган ойлор, ага арналган ырлар болгону 35 жыл гана өмүр сүрүп, ал аз өмүрүндө ат көтөргүс эмгек жасагандыгы тууралуу айтылган ойлор жаш муундарды эмгектенүүгө, окуучуларды ынандырып, калк алдында таза иштеп, ак эмгек аткарууга үндөө менен окуучуларды көркөм каражаттарды күнүмдүк кебинде пайдалана билүү, ыр токуу мүмкүнчүлүктөрүн өнүктүрүү милдетин аткарып турат.

Ошондой эле, Алыкулдун чыгармаларын өмүр таржымалын өтүүдө сандар сүйлөйт ыкмасын колдонуу менен өтүүгө да болот. Мында Алыкулдун өмүрүнүн, чыгамаларынын урунттуу учурларынан даталар жазылып, ошол даталар эмнени түшүндүрөрүн окуучулар сүйлөп беришет. Мында окуучулардын сүйлөө кеби, эске тутуу жөндөмдүүлүгү калыптанат.

Ал эми Алыкулдун «Толубай сынчы» поэмасын окутууда төмөнкүдөй ымаларды колдонууга болот: Мугалим доскага поэмдан 2-3 куплет ыр жазып коет. Андан метафора менен салыштырууну табат. Ошол сөздөр чыгарманын кайсыл жеринде экендигин табышат да, ал куплетти көркөм окуп беришет. Окуучулар метафора менен салыштырууну алмаштыра турган сөздөрдү ойлоп табышат.

Мындан сырткары, сабакта чыгарманы терең өздөштүрүү үчүн «Толубай сынчы» поэмасынын сюжетин айтуу технологиясы чоң мааниге ээ. Сабак интерактивдүү ыкмалар менен гана уюштурулбастан, ар бир сабакта сөзсүз салттуу ыкмалар да колдонулуп келет. Мисалы, ар бир сабак түшүндүрүү, суроо-жооп, аңгемелешүү, көрсөтмөлүүлүк ыкмаларсыз өтпөйт.

Салттуу бул ыкмада бир окуучу поэманын сюжетинин кайсы бир бөлүгүн бүт окуучуларга айтып берет. Айтылбай калган жерин экинчи окуучу толуктап кетет. Ошондой эле, сюжетти улантып жазуу ыкмасы. Мында маселен, «Толубай сынчы» поэмасы бүткөндөн кийин, балдар ал каармандардын кийинки тагдырла-

рын өздөрү ойлоп, ойдон чыгарып жазат. Мындай ыкма окуучулардын көркөм ойлоосун, чыгармачылык фантазиясын өстүрүүгө жардам берет.

Мындан сырткары, сюжеттин бүгүнкү күнгө алып келүү ыкмасы. Мында окуучулар Толубай сынчы менен Азиз хандын окуясын бүгүнкү күнгө алып келет. Азыркы каармандар менен байыркы каармандар аралашат. Мисалы, жылкы тандоо, балким машина тандоо менен алмашат. Сынчы саякер, балким, башка өнөрлүү кишилер менен алмашат.

Ошентип, чыгарманын сюжетин каармандардын поэтикасын окуп өздөштүрүүдөн кийин А.Осмоновдун «Толубай сынчы» поэмасын дагы тереңирээк билүү үчүн мугалим сөзсүз түрдө кошумча окуу тапшырмаларын берет. Кошумча окуу үчүн Райкан Шүкүрбековдун «Толубай сынчы», Ж.Садыковдун «Толубай сынчы», К.Жусубалиевдин «Толубай сынчы» деген чыгармаларын окуп келүүгө жана С.Ишеновдун «Толубай сынчы» мультфильмин көрүүгө сунуш кылынат.

Адабияттар:

1. Эшиев Ж. Мектептерде поэмаларды окутуунун илимий-методикалык негиздери. - Б., 2009.
2. Муратов А. Адабиятты окутуунун теориясы жана практикасы. - Б., 2012.
3. Шериев Ж., Муратов А. Адабият теориясы. - Б.: Айат, 2004.

Рецензент: д.пед.н., профессор Момуналиев С.